

ment l'it. *volgere* amb *volvere* i els descendents del ll. *VOLVERE* de tota la Romània (presos com un bloc uniforme i sense esquerdes), i a posar la resta en un compte germànic (així Diez, *Wb.*, 433 i seguidors).

És evident, però, que quant al germànic, hem de començar per descartar-lo del tot. És clar que no hi res de comú entre cast.-port. *bojar* i la família de *beugen*, que era antigament BIUGAN (neerlandès *bui-gen*, amb alguna variant antiquada *bogen*); com salta a la vista, no sols per l'absència total d'això a França (del Nord o del Sud, i a Itàlia), sinó ja per l'òbvia impossibilitat fonètica; i no diguem ja del català *vogir*, que en general ignorem; fins a Spitzer (*LeitK*, 1921, 32), que es limità a identificar-lo amb l'it. *volgere*, i el prov. mod. *vouge* (pres com moneda ferma i sense detalls); seguit per M.L. en una addició del REW, 9443 sense més explicació que un interrogant; tot rebutjant laconicament la idea d'un manlleu italià en català («da wir Entlehnung aus dem it. *volgere* nicht recht annehmen werden»).

Del cast. *bojar* en general no és coneguda la presència fins al gran llibre americà de Fz. de Oviedo, a. 1535, en les accs. «tr. medir el perímetro de una isla, cabo o porción saliente de la costa»; i més sovint: «intr. tener una isla etc. tal o cual dimensión en circuito»; però ja es troba en les primeres narracions de descobertes: Fz. de Navarrete (*Viajes por la costa de Paria* 1, 63, 66) l'usa amb referència a l'a. 1518, crec copiant-lo de l'original; en tot cas Woodbridge ens assegura que surt el 1492 (doncs Colom, suposo). Ja degué haver-n'hi, escadusserament, algun cas anterior, car després l'he trobat en la narració del Viatge al *Gran Tamorlan* de González de Clavijo (1412), on hi ha una forma del verb *bojar* «tener (una isla) en circuito tantas leguas o millas» (105.22, ed. Estrada, cf. gloss., p. 178).

Notem que tot això correspon al temps que la *j* castellana era *ž*, ben diferent encara del cast. ant. *x*, i de la *h* moderna.² I com a testimoni de la vida que ja havia pres en castellà, almenys en l'ambient americà, tenim que el derivat cat. *vogi* (infra) no sols hi apareix en les formes *boje*, *boj*, *boja*, que amb llur mateixa vacil·lació terminal ja confessen llur caràcter de manlleu del cat. (la *-a* de *boja* = cat. or. *-a*, occ. *-e*) —vegeu-ne cites en els *DACadEsp.*, *DHist.*— sinó també en la forma plenament castellanitzada *bojo*, que trobem emprada per Díaz del Castillo (1568): «la isla terná de *bojo* como obra de dos leguas» (*Conq. de la Nueva Esp.*, Rivad. xxvi, 9).

El port. *bojar* no és gaire menys antic, o si es vol no gaire més modern, relativament, car ja figura en el *Diário da Navegação* de Vasco de Gama (1497): «vimos hūas ilhas que estavam a mar de terra firme quinze légoas, e em comprido *bojavam* ---» (f° 26 de l'ed. facs., cf. Lisboa 1944): es tracta, doncs, de la costa africana. En aquesta llengua del gran poble navegant del S. XVI, apareix no sols usat amb aquesta acc. igual a la del cat. antic, sinó que aviat s'hi desenrotllà l'acc. intr. de 'fer convexitat, ser prominent (un cap en una costa)': en totes dues se'n serveix el gran

clàssic João de Barros (1552), en el qual la cita Moraes, però també l'usava en l'acc. cat. i cast. (tenir de perímetre, recórrer el perímetre): el traductor de Barros a l'it. (Ulloa, fi S. xvi) el deixa en forma portuguesa, però grafia italiana, *bogiare* (part 1, 5) «girare un capo» (Zaccaria, *L'Elemento iberico n. li. it.*, s. v.); i des d'aquí pren més tard, passat al portuguès general, el sentit de 'fer panxa' i 'inflar', amb un substantiu postverbal *bojo* (> gall. *boxar* 'tener de ruedo tanto o cuanto, una pipa', *bóxo* 'la panza de la pipa'), 'convexitat, prominència' i fins 'capacitat'. Del qual, però, ni Moraes; ni P. Machado donen dades anteriors a 1802.

És segur que d'aquí ve el nom del Cap *Bojador*, en la costa NO. d'Àfrica (Rio de Oro), que forma considerable prominència enfront de les Canàries, d'origen romànic segur i evident, i del qual no sabem documentació anterior a 1443: «se meteo a mandar seus navíos, a saber parte da terra que era além do cabo de *Bojador*», narració d'un viatge portuguès de descobriment, en l'any 1443, que cita Machado (dels *Descubrimientos Port.* de Silva Marques 1, 435). És segur que no l'hi van donar els castellans, que abans de l'adquisició de les Canàries en el S. xv (1476), i l'expedició franco-luso-cast. de Béthencourt (1402-6), no viatjaven més que per la costa marroquina, i que fins en l'empresa de 1406 anaren a remolc dels altres.

De tota manera no podem descartar que ja li vingués de la llengua originària de *vogir*, el català dels grans cosmògrafs, cartògrafs i geodestes del S. xiv, i de llurs atlas i derroters, car notem que *cap vogidor* 'promontori que cal vogir, que se li ha de donar el tomb', amb el nostre sentit passiu del sufix *-dor* (-TŌRIUS, castellà *-dero*, port. *-doiro*, avui *-douro*) és una expressió a penes possible en altra llengua que en català, una creació lingüísticament ben difícil de concebre en altra llengua. Ara bé aqueixa era la designació més natural en el nom d'un promontori, majorment essent ja un poc enllà de Canàries, el que solia constituir el non-plus-ultra abans del temps de Vasco de Gama.³

Del temps en què navegants portuguesos (o cast.), i probablement catalans, freqüentaven aqueixes costes atlàntiques del N. d'Àfrica, n'ha quedat relíquia lingüística en la terminologia marina, en un manlleu romànic de l'àrab marroquí: del Marroc oceànic sobretot, si bé també del Magreb occidental: «*buuyğğ*:⁴ 'louvoyer, se diriger' et, plus loin, *buğy* [fonèt. deu ser *būzi*] 'arrive, ou va, sous le vent', terme de marine» a Rabat (Brunot, *Le Vocab. Marit. de Rabat et Salé*, s. v.); *buyož li* --- metre le cap sur --- à Mostaganem, i també «filer, marcher avec un bon vent» (Dozy, *Suppl.* 1, 125).

És clar, mancant-hi d'arrels, com ja diuen Dozy i Brunot, i també estructuralment, que no poden ser mots semi-àrabs sinó manlleus del romànic. Però a Rabat es troba, precisament, en forma de manlleu àrab, el nostre subst. *vogi*, usual amb el sentit d'argue, cabrestant', a les costes de Llevant i de Ponent, i Pna. Vic (BDC XII, 73; *AlcM*, § 3): *būzi* «grue, cabrestant» (Brunot, i Lerchundi, s. v. *cabrestante*), i allí no és